INFRASTRUKTURA I EKOLOGIA TERENÓW WIEJSKICH
INFRASTRUCTURE AND ECOLOGY OF RURAL AREAS

Nr II/3/2014, POLSKA AKADEMIA NAUK, Oddział w Krakowie, s. 657–665
Komisja Technicznej Infrastruktury Wsi

DOI: http://dx.medra.org/10.14597/infraeco.2014.2.2.048

UDZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA W OCHRONIE ZIELENI NA OBSZARACH INNYCH NIŻ LEŚNE

Katarzyna Sabura, Jerzy Oleszek, Marta Szkaradkiewicz, Jan Kazak
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu

CITIZEN PARTICIPATION IN GREENERY'S PRESERVATION IN THE AREAS OTHER THAN FOREST

Streszczenie

Artykuł porusza problematykę funkcjonujących w Polsce instrumentów prawnych mających na celu ochronę zieleni (drzew i krzewów) na terenach innych niż leśne koncentrując się na udziale społeczeństwa w ochronie zieleni. Postępowanie w sprawie wydania decyzji o zezwolenie na usunięcie drzewa wyklucza udział społeczeństwa, natomiast wymagany jest jego udział w tworzeniu aktów planowania przestrzennego, które określają zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu.

W krajobrazie rolniczo-wiejskim strata w środowisku spowodowana usunięciem drzewa jest szczególnie widoczna. Udział społeczeństwa w procesie podejmowaniu decyzji ma gwarantować lepsze postanowienia oraz uniknięcie konfliktów społecznych. Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy w polski systemie prawnym chroniącym zieleń na obszarach innych niż leśne możliwy jest udział społeczeństwa nie będącego stroną w postępowaniu.

Słowa kluczowe: udział społeczeństwa, ochrona zieleni, prawo ochrony środowiska

Summary

The article raises the question of problematic aspects of the legal instruments working in Poland. These instruments are aimed at preserving

the greenery (trees and shrubs) on terrains different from woodlands by focusing on the citizen participation in greenery's preservation. Proceeding for the obtainment of tree removal permit excludes the citizen participation what by contrast is required in creation acts of the town-and-country planning as greenery's shape regulations.

In rural and agricultural landscape the environmental damage caused by felling of trees is especially visible. The citizen participation in decision-making proceedings should guarantee the better resolutions and preclude social conflicts. This article is an attempt to answer the question about the opportunity for citizen participation in polish legal system in the preservation of greenery belonging to rural territories.

***Key words**: citizen participation, greenery's preservation, environmental law*

WSTĘP

Zieleń na obszarach innych niż leśne chroniona jest poprzez mechanizmy prawne, których ramy określają zapisy zawarte w ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (tekst ujednolicony Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.). Wprowadzone regulacje prawne mają na celu zachowanie, zrównoważone użytkowanie oraz odnawianie zieleni w miastach i wsiach oraz zadrzewień jako składników przyrody, bez względu na to, kto zarządza nieruchomością. Jednym z głównych narzędzi, które ma pozwolić na zrównoważony sposób gospodarowania zielenią oraz równoczesną ochronę przyrody, jest zezwolenie na usunięcie drzew lub krzewów, które można uzyskać w drodze postępowania administracyjnego. Postępowanie w sprawie wydania decyzji o zezwolenie na usunięcie drzewa (krzewów) odbywa się bez udziału społeczeństwa, z kolei jednak wydana decyzja, która przyczyniła się do straty w środowisku, może być przyczyną konfliktów społecznych i utraty zaufania do władzy publicznej.

W artykule odniesiono się do wyników badań dotyczących mechanizmów konsultacji społecznych w Polsce zleconych przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej. Artykuł jest próbą odpowiedzi na pytanie, czy w polski systemie prawnym chroniącym zieleń na obszarach innych niż leśne możliwy jest udział społeczeństwa nie będącego stroną w postępowaniu.

UDZIAŁ SPOŁECZEŃSTWA W OCHRONIE I KSZTAŁTOWANIU ŚRODOWISKA

W państwie demokratycznym czynny udział społeczeństwa w działaniach administracji, w szczególności w sprawach dotyczących warunków życia czło-

wieka, w tym ich środowiska, jest wyznacznikiem istnienia społeczeństwa obywatelskiego. Z kolei społeczeństwo obywatelskie stanowi największy kapitał państwa, w którym partycypowanie obywateli w tworzeniu prawa gwarantuje lepszą jego jakość oraz brak konfliktów społecznych. Dostęp do informacji, udział społeczeństwa w procesach decyzyjnych oraz dostęp do sprawiedliwości w sprawach dotyczących środowiska to fundamentalne prawa gwarantowane przez Konwencję z Aarhus (tekst polski Dz. U. 2003 nr 78 poz. 706). Udział społeczeństwa nie tylko sprzyja podejmowaniu decyzji akceptowanych społecznie, ale również sprawuje bezpośrednią kontrolę nad poczynaniami władz administracyjnych w sferze środowiska, w którym żyją.

W polskim systemie prawnym zasada czynnego udziału społeczeństwa w ochronie i kształtowaniu środowiska gwarantowana jest przez ustawę z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska i o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235, z późn. zm.) (zwana dalej ustawą OOŚ). Zgodnie z treścią art. 5 ustawy OOŚ każdy ma prawo do uczestniczenia w postępowaniu wymagającym udziału społeczeństwa, ale na warunkach określonych ustawą. Oznacza to, że to w jakim postępowaniu i w jakim stopniu może mieć udział społeczeństwo określa ustawodawca. W polskim prawie postępowania, w którym należy zagwarantować udział społeczeństwa to: postępowania w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, postępowania w sprawie uchwalenia dokumentów planistycznych (studium uwarunkowań, miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego) oraz postępowania określonego ustawą z dnia 22 czerwca 2001 r. o organizmach genetycznie zmodyfikowanych (Dz. U. 2001 nr 76 poz. 811).

PARTYCYPACJA SPOŁECZNA W POLSCE

W lutym 2011 roku opublikowano raport końcowy powstały w ramach zleconego przez Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej „Badania efektywności mechanizmów konsultacji społecznych".

Przedmiotem badania była efektywność mechanizmów konsultacji społecznych prowadzonych przez organy administracji publicznej różnego szczebla. Badaniem objęte zostały między innymi wszystkie gminy w Polsce. Wśród dokumentów, których procesy konsultacji były objęte badaniem na poziomie gmin znalazły się również te związane z ochroną i kształtowaniem środowiska: studia uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego i gminne programy ochrony środowiska. Na podstawie wyników badania można uznać, że forma i efektywność partycypacji społecznej w dużej mierze zależy od urzędu administracyjnego odpowiedzialnego za włączenie społeczeństwa do procesu podejmowania

decyzji. Wnioski raportu wskazują, że administracja ogranicza się tylko do postępowań, w których zorganizowanie konsultacji społecznych jest wymagane regulacjami prawnymi. Te z kolei zapewniają ograniczone formy konsultacji: wyłożenie dokumentacji do wglądu, składanie uwag i wniosków, dyskusja publiczna (obowiązkowa tylko w przypadku dokumentów planistycznych). Wyniki badania obrazują jak bardzo jest zróżnicowany poziom organizacji konsultacji społecznych, który wynika nie tyle z niechęci, co z niskiego poziomu umiejętności w zakresie organizowania partycypacji wśród osób za to odpowiedzialnych. Źle przeprowadzona partycypacja społeczna zamiast rozwiązywać problemy, raczej je ujawnia, prowadzi do konfliktów (Pawłowska 2008).

SPOŁECZEŃSTWO A POSTĘPOWANIE W SPRAWIE WYDANIA DECYZJI O USUNIĘCIU DRZEW LUB KRZEWÓW

W postępowaniu w sprawie wydania zezwolenia na usunięcie drzew lub krzewów stroną jest zwyczajowo właściciel nieruchomości, a postępowanie jest prowadzone przez urząd gminy jako organ ochrony przyrody na terenie tej gminy. Mimo, że według art. 21 ustawy OOŚ, urząd gminy powinien zamieścić w publicznie dostępnym wykazie dane o wnioskach o wydanie zezwolenia i o zezwoleniach na usunięcie drzew lub krzewów, to dopiero po realizacji decyzji widoczne są skutki podjętej decyzji, w szczególności jeśli dotyczy to grupy drzew lub większego obszaru porośniętego krzewami. Jeśli decyzja ta nie zostanie zaakceptowana przez społeczeństwo (lokalną społeczność, którą w szczególności dotyka zmiana w środowisku spowodowana wycinką) to prawo polskie nie przewiduje żadnych rozwiązań odwoławczych czy zaskarżających dla osób, które nie były stroną w postępowaniu. Przy silnym sprzeciwie ze strony lokalnej społeczności może powstać konflikt i wzburzenie społeczne skierowane w stronę organu administracyjnego. Szkoda w środowisku spowodowana usunięciem drzewa, czy to jest to na obszarze zurbanizowanym czy też wiejskim może być tak samo znacząca. Problem konfliktów społecznych wynikających z decyzji o usuwaniu drzew czy krzewów dotyczy również terenów niezurbanizowanych, a w szczególności gmin o typowym rolniczym krajobrazie, gdzie tereny zieleni stanowią ostoje dla bioróżnorodności oraz korytarze ekologiczne, a przede wszystkim podnoszą walory krajobrazowe, które mają istotne znaczenie dla ludności zamieszkującej dany teren.

Decyzja o zezwoleniu na usunięcie drzew lub krzewów wydawana jest na podstawie wizji terenowej, w której uczestniczą strony postępowania posiadające interes prawny (właściciel nieruchomości, ewentualnie sąsiedzi, jeśli drzewo stoi przy granicy działki). Jej wynik dla społeczeństwa (rozumianym jako wszystkie osoby poza stronami postępowania) jest widoczny dopiero po jej wykonaniu, tj. po usunięciu drzew lub krzewów. W przypadku pojedynczych

drzew, znajdujących się na prywatnych posesjach mieszkalnych usunięcie drzewa czy krzewu może nie mieć żadnego znaczenia, jeśli jednak przedmiotem zezwolenia jest duża grupa drzew, rosnąca na otwartym terenie (pola uprawne i łąki), wykonanie decyzji jest widoczne dla lokalnej społeczności, powstaje luka w dotychczasowym krajobrazie i może to być przyczyną niezadowolenia, a nawet konfliktu. Obowiązujące przepisy prawne są takie same dla terenów wiejskich jak i miejskich, lecz w literaturze najczęściej podejmowana jest dyskusja dotycząca konfliktów podsycanych usunięciem drzew odnosi się do miast (Pawłowska 2008), Poruszany problem dotyczy również terenów wiejskich, szczególnie tych charakteryzujących się niskim stopniem zalesienia lub małą liczbą zadrzewień. Drzewa na terenach wiejskich odgrywają znaczną rolę w retencjonowaniu wody, w szczególności na terenach gdzie stosowana jest intensywna agrotechnika i chemizacja, stanowią wyspy ekologiczne, są ostoją bioróżnorodności. Dodatkowo należy rozpatrzyć charakter społeczności zamieszkującej tereny wiejskie. Bardzo łatwo można wyróżnić grono osób, które zamieszkują dany teren od wielu lat, od urodzenia, „od zawsze". To implikuje silną więź pomiędzy człowiekiem, a jego otoczeniem, dlatego zmiany w tym otoczeniu silnie oddziałują na jego percepcję, a jeśli są podejmowane przez kogoś innego, może to budzić niezadowolenie i nieufność do decydującego. Konflikt może wystąpić również jeśli podjęto, w ocenie społeczeństwa, merytorycznie złą decyzję. W przypadku wydania decyzji na usunięcie drzew lub krzewów nie powołuje się rzeczoznawców i ekspertów, decyzja oparta jest na kompetencjach urzędnika. Ocena jego kompetencji pod kątem wydania decyzji może zostać jedynie określona na płaszczyźnie wymagań administracyjnych, co może zostać zaskarżone w sądzie administracyjnym, ale tylko przez strony postępowania. To, czy dana osoba odpowiedzialna za wydanie decyzji rozpatrzyła dane drzewo czy grupę drzew jako element krajobrazu lub jako ogniwo podtrzymania sieci korytarzy ekologicznych na danym terenie nie można dowiedzieć się z wydanej decyzji. Nawet jeśli jest to decyzja odmowna, najczęściej podawanym uzasadnieniem jest dobry stan drzewa lub brak potwierdzenia przesłanek do usunięcia podanych przez wnioskującego.

ROLA ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH W OCHRONIE ZIELENI

W sytuacji, kiedy usunięcie drzew lub krzewów powoduje dużą stratę w środowisku w percepcji lokalnej społeczności (poza stronami postępowania) brak dla niej prawnych środków do zażalenia czy zaskarżenia wydanej decyzji. Jedyna forma jaka pozostaje społeczeństwu, która pozwala na pokazanie swojego stanowiska albo też podważenia racji podjętej decyzji to szeroko rozumiany protest, który podsyca tylko konflikt pomiędzy organem gminy a społeczeństwem, pogłębia obopólną nieufność. Praktyka pokazuje, że w silnych konflik-

tach dotyczących decyzji na usunięcie drzew lub krzewów, bardzo często biorą udział przedstawiciele organizacji pozarządowych, które w swoich celach mają ochronę przyrody czy środowiska. Zdarzają się również sytuacje, gdzie zawiązują się grupy lokalnej działalności składające się z członków społeczeństwa niezadowolonego z wydanej decyzji.

Problematyka roli organizacji społecznych, mających w swoim statucie ochronę środowiska, w postępowaniu w sprawie wydania decyzji na usunięcie drzew lub krzewów nie została odzwierciedlona w zapisach ustawy o ochronie przyrody. Zgodnie z art. 21 ust. 2 ustawy OOŚ informacja o przyjętych wnioskach o wydanie zezwolenia i o zezwoleniach na usunięcie drzew i krzewów powinna być udostępniana w publicznych wykazach. Z obserwacji praktyki wynika, że urzędy gmin nie wypełniają swojego obowiązków w tym zakresie, co stawia pierwszą barierę dla działalności organizacji społecznych – brak informacji na odpowiednio wczesnym etapie. Z kolei organizacje społeczne mogą występować na prawach strony, ale tylko w postępowaniach, w których ustawowo określony jest udział społeczeństwa (wymienionych na początku artykułu), a więc w postępowaniu o wydanie decyzji na usunięcie drzew lub krzewów nie posiadają takiego prawa. Pozostaje jeszcze zapis art. 31 Kodeksu postępowania administracyjnego, który przewiduje możliwość wystąpienia organizacji społecznej z żądaniem dopuszczenia jej do udziału w postępowaniu w sprawie dotyczącej innej osoby, jeżeli jest to uzasadnione celami statutowymi tej organizacji i gdy przemawia z tym interes społeczny. Decyzję o dopuszczeniu organizacji do postępowania podejmuje organ, który wydaje w tej kwestii postanowienie. W przypadku dopuszczenia organizacja występuje na prawach strony. Nawet jeśli organizacja zostanie dopuszczona do postępowania, to żeby do tego doszło, musi ona przede wszystkim posiadać informację o prowadzonym postępowaniu, gdzie decyzja nie została jeszcze wydana. Wobec realiów wypełniania przez urzędy gminy zapisów art. 21 ustawy OOŚ, o uzyskanie informacji o toczącym się postępowaniu organizacja musi zadbać sama. Co prawda art. 31 § 4 k.p.a. sugeruje ciążący na organie obowiązek zawiadomienia organizacji społecznej o postępowaniu, jeżeli może być ona zainteresowana udziałem ze względu na swoje cele statutowe, ale ustawodawca pozostawił organowi ocenę, czy interes społeczny przemawia za udziałem organizacji. Jeśli organ uzna brak takie interesy i nie zawiadomi organizacji to nie można uznać tego jako naruszenie prawa. W teorii, organizacje ekologiczne mogłyby mieć udział w postępowaniu o wydanie decyzji na usuniecie drzew lub krzewów, ale uzyskanie praw strony wymaga podjęcia dodatkowych działań (wniosek do organu, uzasadnienie interesu społecznego), a i to nie gwarantuje przydzielenia praw.

Jeśli decyzja o usunięcie drzew i krzewów została już wydana i zrealizowana, a to jest najczęściej etap, na którym informacja o wycince dociera do organizacji społecznych, to pozostaje tylko droga protestu, którego przebieg i dojście do porozumienia zależy w głównej mierze od stanowiska organu gminy.

WPŁYW SPOŁECZEŃSTWA NA KSZTAŁT ZIELENI

Jako narzędzia, w którym społeczeństwo może uczestniczyć w procesie decyzyjnym w zakresie planowania i ochrony zieleni, ustawodawca przewiduje procedury tworzenie aktów planowania przestrzennego. Podstawę prawną stanowi ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80 poz. 717). Ustawa określa studium kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego jako akty, które powinny obejmować w swoim zakresie planowanie i ochronę terenów zieleni: w studium powinny być uwzględnione obszary oraz zasady ochrony środowiska i jego zasobów, ochrony przyrody, krajobrazu kulturowego i uzdrowisk (art. 10 ust. 2 pkt 3). W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego obowiązkowo powinny być określone zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego (art. 15 ust. 2 pkt 3). Ostatnia nowelizacja ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2013 r. poz. 1446) wprowadza zapis odnoszący się do zawartości miejscowego planu, na podstawie którego powinien być w nim określony minimalny udział procentowy powierzchni biologicznie czynnej(np. trawniki) w odniesieniu do powierzchni działki budowlanej (zapis wchodzi w życie 1.07.2014 .). Jest to znaczący krok w stronę zrównoważonego gospodarowania i użytkowania zieleni, który stwarza wymóg aktualizacji miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które nie określają tej wartości. Studium oraz miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego są aktami, (dla których zgodnie z art. 46 pkt. 1 ustawy o OOŚ) wymagane jest przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, co z kolei gwarantuje udział społeczeństwa w postępowaniu (art. 54 ust. 2 ustawy OOŚ). Procedura w tych dwóch przypadkach różni się od innych dokumentów, dla których przeprowadzenie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko jest obligatoryjne, ponieważ sama prognoza sporządzana jest zgodnie z zapisami ustawy OOŚ, a warunki udziału społeczeństwa określone są na podstawie ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, co przewiduje możliwość składania uwag do tworzonego dokumentu. W praktyce wymiar udziału społeczeństwa w tworzeniu aktów planowania i zagospodarowania przestrzennego w większej mierze zależy od organu administracyjnego i sposobu włączania obywateli w proces podejmowania decyzji. Urząd gminy ma możliwość wyjścia poza minimum wymagane ustawą i przeprowadzenia konsultacji społecznych pozwalających na stworzenie płaszczyzny komunikacyjnej pomiędzy sektorem społecznym a administracyjnym. Społeczeństwo polskie w kwestii zaangażowania społecznego zmaga się ze spuścizną byłego ustroju politycznego: wysokim poziomem nieufności społecznej, postrzeganiem państwa jako siły wrogiej społeczeństwu (Pacześniak 2007), a z kolei urzędnicy niechętnie podejmują ponadprogramową inicjatywę

zorganizowania konsultacji społecznych z powodu przekonania o braku kompetencji potencjalnych uczestników, o tym, że ich udział nie wniesie nic nowego do sprawy, a także ze względu na obawy o bezpośrednią konfrontację z konfliktową postawę społeczeństwa (Raport końcowy badania efektywności mechanizmów konsultacji społecznych 2011).

Kwestia aktów planistycznych w Polsce posiada zbyt dużo niuansów, aby uznać to narzędzie za skuteczne w kształtowaniu zieleni. Przede wszystkim miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uchwalane są rzadko. Po drugie nie określają kształtu zieleni wprost, może być w nich określona procentowo powierzchnia czynna biologicznie, ale do niej z kolei nie są zaliczane drzewa i krzewy. Po trzecie, miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego mają określony poziom szczegółowości, nie rozpatruje się pojedynczych drzew, a nawet ich grup. Dodatkowo, determinacja działek pod funkcje przemysłowo-usługowe może być przesłanką do wydania zezwolenia na usunięcie drzew, a z kolei obszary wyznaczone jako pola uprawne powinny być utrzymywane w odpowiednim stanie i nie mogą być zalesiane, stawia to więc pytanie czy to może być również przesłanką do wydania zezwolenia na usunięcie grupy drzew wśród pól.

WNIOSKI

Partycypacja społeczna w działaniach administracji gwarantuje decyzje akceptowane przez społeczność oraz zapobiega powstawaniu konfliktów społecznych. Polskie ustawodawstwo nie przewiduje udziału społeczeństwa (poza stronami postępowania) w postępowaniu w sprawie wydania decyzji o zezwoleniu na usunięcie drzew lub krzewów, których realizacja z kolei może być przyczyną powstawania konfliktów wśród społeczności lokalnych. W praktyce, udział społeczeństwa w ochronie zieleni na obszarach innych niż leśne jest ograniczony. Wskazanie tworzenia aktów planowania przestrzennego, jako narzędzie z udziałem społeczeństwa kształtujący zieleń na terenie danej gminy, nie będzie spełniało swojej funkcji dopóki nie zostaną pokonane bariery istniejące w polskim systemie planowania przestrzennego. W postępowaniu o wydanie decyzji na usunięcie drzew i krzewów, które stanowią podstawowy element środowiska lokalnego, brakuje narzędzi prawnych dla społeczeństwa pozwalających na podejmowanie decyzji o kształcie otaczającej zieleni i kontroli organów administracji. Należy podkreślić, że problem poruszany w artykule ujawnia się najczęściej, gdy dokonano usunięcie dużej ilości drzew, co proporcjonalnie decyduje o sile konfliktu. Konkluzja ta nie neguje mechanizmów konsultacji społecznych podejmowanych z dobrej woli przez organy gminy, tam gdzie nie jest to wymuszone zapisami ustawy, są to jednak sytuacje sporadyczne i odnoszące się głównie do miast. Mimo to, najlepszym sposobem osiągnięcia prawidłowo działających narzędzi ochrony zieleni, które nie angażują zmian w ustawodawstwie,

jest właśnie inicjatywa organu wykonawczego gminy do włączenia obywateli w projekty zagospodarowania przestrzeni gminy, szczególnie terenów zieleni, w formie szerokich konsultacji społecznych.

LITERATURA

Konwencja z Aarhus (tekst polski Dz. U. 2003 nr 78 poz. 706)

Pacześniak A.: Bariery obywatelskości w polskim społeczeństwie po 1989 r., W: Bokajło W., Wiktorska-Święcka A. (red.). Europa obywateli. Polskie społeczeństwo obywatelskie *in actu*, Oficyna Naukowa ATUT, Wrocław 2007

Pawłowska K.: Przeciwdziałanie konfliktom wokół ochrony i kształtowania krajobrazu. Partycypacja społeczna, debata publiczna, negocjacje, Wydawnictwo Politechniki Krakowskiej, Kraków 2008

Raport końcowy z badania efektywności mechanizmów konsultacji społecznych. Pracownia badań i innowacji społecznych Stocznia. Warszawa 2011.

Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r. Nr 98 poz. 1071)

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2003 r. Nr 80 poz. 717), ostatnia nowelizacja (Dz. U. z 2013 r. poz. 1446)

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 roku o ochronie przyrody (tekst ujednolicony: Dz. U. z 2013 r. poz. 627 z późn. zm.)

Ustawa z dnia 3 października 2008 roku o udostępnianiu informacji o środowisku, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska i o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz. U. z 2013 r. poz. 1235, z późn. zm.)

mgr inż. Katarzyna Sabura,
dr inż. Jerzy Oleszek,
mgr Marta Szkaradkiewicz,
mgr Jan Kazak
Katedra Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
Grunwaldzka 53, 50-357 Wrocław
katarzyna.sabura@up.wroc.pl,
jerzy.oleszek@up.wroc.pl,
marta.szkaradkiewicz@up.wroc.pl,
jan.kazak@up.wroc.pl